

DOI: 10.5604/01.3001.0054.5169

Krzysztof Jurek

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

e-mail: krzysztofjurek1@onet.pl

ORCID: 0000-0003-4154-6416

Dialog i partycypacja obywatelska na poziomie lokalnym na przykładzie miasta Krakowa

STRESZCZENIE

Dialog i partycypacja społeczna to bardzo ważne narzędzie społecznej interakcji rządzących z społeczeństwem, które pomaga w budowaniu i rozwoju nie tylko miasta, ale i więzi międzyludzkich. Buduje chęć utożsamiania się z miejscem, w którym na co dzień żyją obywatele. Wykorzystanie konsultacji społecznych czy budżetu obywatelskiego daje możliwość zabrania głosu przez każdego mieszkańca niezależnie od wieku. W literaturze partycypacja lokalna jest tematyką często pomijaną, co niestety przekłada się na brak zrozumienia tego elementu przez mieszkańców jak i samych rządzących. Poniższy artykuł został napisany w oparciu o dostępną literaturę oraz akty normatywne. Aby przybliżyć, jak obywatele miasta Krakowa mają wpływ na to, co dzieje się w ich mieście, przedstawiono najważniejsze projekty, które zostały zrealizowane bądź są w realizacji z Budżetu Obywatelskiego, przedstawiono również najważniejsze konsultacje społeczne na przestrzeni lat 2020–2023 r.

Słowa kluczowe: miasto Kraków, budżet obywatelski, dialog społeczny, konsultacje społeczne, partycypacja.

Wstęp

Prawidłowe zarządzanie w kontekście demokracji z punktu widzenia obywatelskiego powinno się odbywać poprzez dialog i partycypację społeczną. Można stwierdzić, że zarówno partycypacja, jak i dialog społeczny są swego rodzaju podstawą w społeczeństwie. Odpowiednio prowadzony dialog i partycypacja jest wyznacznikiem przedstawiającym zaangażowanie społeczne oraz siłę demokracji¹. Świadome oraz celowe uczestnictwo w życiu publicznym jest wyznacznikiem pokazującym chęć wprowadzenia zmian i walki o „lepsze jutro” w swoim miejscu życia poprzez odpowiednie kształtowanie opinii publicznej. Taki dialog społeczny jest bardzo ważny nie tylko dla rządzących, ale dla prostych obywateli, którym zależy

¹ *Podręcznik zarządzania partycypacyjnego*, Fundacja Inicjatyw Menedżerskich, Lublin 2013.

na odpowiednio wprowadzonych zmianach. Wszak łatwiej rządzi się społeczeństwem, które jest zadowolone, niż takim, które nie wyraża chęci i jest przeciwnie wprowadzaniu jakimkolwiek zmianom. Chęć wyrażenia swojej opinii zmian można zainicjować przez choćby uczestnictwo w wyborach lub referendach. W takich wydarzeniach najbardziej istotna jest statystyka pod kątem ilości osób, które poszły do głosowania, dopiero wtedy można zobaczyć skalę osób, którym zależy na zmianie. Niedawne wybory do sejmu i senatu w 2023 roku były nie dość, że jednymi z najważniejszych wyborów w Rzeczypospolitej Polskiej, ale również najliczniejsze pod kątem frekwencji. Sama partycypacja i dialog publiczny są ściśle powiązane z obywatelską pomocą w rządzeniu chociażby poprzez wyrażanie swojej opinii. W zarządzaniu jednostkami samorządu terytorialnego partycypację i dialog można powiązać z kreowaniem polityk publicznych poprzez realizowanie strategii rozwoju. Samo słowo „partycypacja” oznacza włączenie obywateli w działania dotyczące planowania oraz ocenę polityk publicznych jak i zaangażowanie w procesie podejmowania decyzji². Partycypacja jest w dalszym ciągu jednym głównym ogniwem wpływającym na demokrację bezpośrednią. Według Sidneya Verba dialog i partycypację społeczną powinno się postrzegać jako uczestniczenie w aktywnościach samorządowych oraz instytucjach pozarządowych. Rozwój lokalny jest wspierany przez władze lokalne, które dysponują szeroką bazą narzędzi wsparcia. Organizacje pozarządowe przez lata przystępowały wraz z przedstawicielami samorządów rozmowy na temat podejmowanych przez nich decyzji. Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie znaczenia dialogu i partycypacji społecznej. Przedstawiony obszar badawczy skupia się na mieście Krakowie. Aby przybliżyć znaczenie dialogu i partycypacji społecznej, skupiono się na przedstawieniu zaangażowania mieszkańców Krakowa w konsultacjach społecznych oraz budżet obywatelski.

Dialog i partycypacja społeczna

Dialog i partycypacja społeczna są bezwzględnie powiązana z sferami życia społecznego. Samo określenie ma aż trzy znaczenia³:

- partycypacja horyzontalna lub wspólnotowa to taka, w której udział w zbiorowym działaniu jest podejmowany w społecznościach, np. w lokalnych grupach obywatelskich;
- partycypacja publiczna, inaczej nazywana wertykalną, to zaangażowanie jednostek w działania instytucji oraz struktur jednostek publicznych;
- partycypacja indywidualna.

Sama partycypacja to udział w pewnym sensie obywateli w stanowieniu prawa jak i podejmowaniu decyzji. Instytucje i ugrupowania poprzez dialog społeczny poruszają tematykę dla nich istotną, zyskując tym samym wpływ na decyzję władz publicznych⁴. Według

² T. Kazimierczak, *Partycypacja publiczna: pojęcie, ramy teoretyczne* [w:] *Partycypacja publiczna. O uczestnictwie obywateli w życiu wspólnoty lokalnej*, red. A. Olech, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2011, s. 85.

³ T. Kaźmierczak, *O czynnikach warunkujących partycypację publiczną i strategiach jej podnoszenia* [w:] *Partycypacja publiczna w praktyce. Dwa modele zwiększania uczestnictwa mieszkańców w podejmowaniu decyzji*, red. A. Olech, ISP, Warszawa 2013, s. 83–84.

⁴ J. J. Wygnański, D. Długosz, *Obywatele współdecydują. Przewodnik po partycypacji społecznej*, Forum Stowarzyszenie na rzecz Inicjatyw Pozarządowych, Warszawa 2005, http://eu.ngo.pl/files/ue.ngo.pl/public/materialy_analizy/przewodnik_ost.pdf (dostęp: 20.01.2024 r.).

Tomasza Kaźmierczaka sama partycypacja oraz dialog społeczny wpływają na różne kategorie uczestnictwa mieszkańców w życiu społecznym. Najważniejsze z nich to⁵:

- aktywność publiczna – to inicjowanie podejmowania czynności przez obywateli w myśl *community development*, gdyż aktywność publiczna jest pomocna nie tylko dla samych mieszkańców danego regionu, ale też dla organów władzy;
- partycypacja wyborcza – to uczestnictwo w wyborach, które ma na celu wykazać, że obywatele chcą i uczestniczą w życiu społecznym;
- partycypacja obowiązkowa – to aktywność przymusowa, do której możemy zaliczyć np. płacenie podatków;
- zaangażowanie obywateli – są to działania, które podejmują obywatele, ale są one kontrolowane przez władze publiczne; ma za zadanie podejmowanie działań dążących do dokładniejszego i przemyślanego podejmowania decyzji.

W literaturze nawiązującej do partycypacji można znaleźć stwierdzenie, że podejmowanie decyzji poprzez dialog obywatelski wpływa korzystnie nie tylko na finanse publiczne, ale również na oszczędność czasu oraz pieniędzy⁶. Istnieją też czynniki, które mogą mieć wpływ zarówno na wielkość, jak i poziom aktywności wspólnot. Do takich możemy zaliczyć⁷:

- wielkość gminy;
- czynniki geograficzne jak położenie gminy;
- rozwój społeczno-gospodarczy;
- przeszłość historyczną jak i tradycje lokalne;
- konflikty;
- struktura społeczno-demograficzna;
- prowadzenie władzy.

Najlepsze partycypacje społeczne pod względem ilościowo-jakościowym są podejmowane w małych miastach lub miasteczkach. Dlaczego? Otóż uznaje się, że im mniejszy obszar, na którym podejmowana jest partycypacja obywatelska, tym więcej chęci ze strony społeczeństwa do uczestnictwa w nich. Sam dialog społeczny jest powiązany z poziomem chęci obywateli do zmian oraz do wspierania władz. Ważnym elementem jest to, aby pamiętać, że dobrze przeprowadzona partycypacja społeczna jest narzędziem do wspólnego porozumienia względem zmian. Kraków jest drugim największym miastem w Polsce, na terenie którego najczęstszą formą partycypacji społecznej jest budżet obywatelski oraz konsultacje społeczne.

Konsultacje społeczne

Konsultacje społeczne są formą demokracji bezpośredniej, a ich głównym zadaniem jest pewnego rodzaju opiniowanie⁸. Dzięki narzędziu, jakim są konsultacje społeczne,

⁵ T. Kaźmierczak, *Partycypacja publiczna: pojęcie, ramy teoretyczne...*, s. 84–91.

⁶ I. Pietraszko-Furmanek, *Partycypacja społeczna w środowiskach lokalnych*, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków 2012 s. 71–72.

⁷ M. Probosz, P. Sadura, *Konsultacje w społeczności lokalnej: planowanie, przygotowanie, prowadzenie konsultacji społecznych metodą warsztatową*, Instytut Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2011, s. 7.

⁸ R. Marchaj, *Samorządowe konsultacje społeczne*, Warszawa 2016; J. Szlachetko, *Udział podmiotów spoza systemu administracji publicznej w stanowieniu aktów prawa miejscowego przez organ jednostek samorządu terytorialnego*, Gdańsk 2016, s. 122–123.

organy administracji samorządowej mogą zapoznać się z opinią mieszkańców. Przed samymi konsultacjami następuje upublicznienie informacji o zamiarze ich przeprowadzenia. Dzięki temu mieszkańcy, którzy nie są do końca zorientowani w temacie obrad, mogą zapoznać się z planami oraz wyrazić swoje zdanie na spotkaniu z mieszkańcami. Dzięki takim konsultacjom mieszkańcy mają prawo korzystać z wstępnej kontroli nad potencjalnymi działaniami miasta. Należy pamiętać, że konsultacje w pewnym sensie są obustronne, można to porównać do mediacji, których celem jest odszukanie wspólnego stanowiska metodą ustępstw poprzez podjęcie próby. Obywatele, którzy biorą udział w konsultacjach, występują jako strona czynna, a ich zadaniem jest przedstawienie swojego stanowiska w danym temacie. Dopuszczalnym jest przeprowadzanie konsultacji w różnych formach. Nawiązując jednak do miasta Krakowa, o którym jest mowa, to na podstawie uchwały NR CXI/2904/18 Rady Miasta Krakowa z dnia 26 września 2018 r., możemy wyróżnić⁹:

- prace warsztatowe;
- zbieranie uwag na piśmie;
- ankiety zarówno w formie tradycyjnej, tj. papierowej, jak i online;
- stosowanie sondażu deliberatywnego;
- dyżury ekspertów z danej dziedziny, w tym również eksperci pomocniczy, np. naukowcy z uczelni wyższych;
- badania ilościowo-jakościowe;
- panele obywatelskie.

Samo przeprowadzenie konsultacji społecznych jest procesem złożonym i długotrwałym, który ma trwać nie mniej jednak niż 21 dni. Konsultacje społeczne organizuje się z inicjatywy Prezydenta lub Rady. Istnieje również możliwość przeprowadzenia konsultacji społecznych na wniosek, jednak aby tak się stało, muszą być spełnione pewne przesłanki, do których zalicza się¹⁰:

- wniosek od grupy co najmniej 300 mieszkańców;
- wniosek z Rady Dzielnicy Miasta Krakowa;
- wniosek z grupy co najmniej 8 organizacji pozarządowych (NGO);
- wniosek z strony Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego (KRDP);
- wniosek ze strony Rady Krakowskich Seniorów;
- wniosek ze strony zespołu zadaniowego Rady lub komisji;
- wniosek ze strony Młodzieżowej Rady Miasta Krakowa;
- wniosek ze strony Komisji Dialogu Obywatelskiego;
- wniosek ze strony Powiatowej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych.

Nieżyjący już dr Zbigniew Zychowicz zwrócił również uwagę na istotę funkcji konsultacji społecznych. Według niego najważniejsze funkcje konsultacji społecznych to¹¹:

- diagnostyka – diagnoza życia społeczno-gospodarczego oraz występujących w nim zjawisk;

⁹ Uchwała NR CXI/2904/18 Rady Miasta Krakowa z dnia 26 września 2018 r. w sprawie zasad i trybu przeprowadzania konsultacji z mieszkańcami Gminy Miejskiej Kraków oraz z Krakowską Radą Działalności Pożytku Publicznego lub organizacjami pozarządowymi i podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Z. Zychowicz, *Konsultacje społeczne w samorządzie*, Szczecin 2014, s. 24–27.

- edukacja – poziom wiedzy wśród mieszkańców na temat planowanych zmian przez władze;
- artykulacja – stanowiska mieszkańców, które zostały przedstawione podczas konsultacji społecznych;
- partycypacja – wpływ mieszkańców na decyzyjność;
- legitymizacja – to prawomocność podejmowanych decyzji lub tych, które będą podejmowane;
- kontrola społeczna – kontrola decyzji władz a co za tym idzie – poprawa transparentności;
- aktywizacja – to pokłosie przeprowadzonych udanych konsultacji, które napawają optymizmem mieszkańców, tym samym zachęcając ich do udziału w kolejnych.

Obywatele podczas trwania konsultacji społecznych mają możliwość przedstawiania swoich uwag do protokołu. Im większy teren, na którym występują konsultacje społeczne, tym więcej będzie zgłoszonych uwag co do tematu rozmów. Uwagi oraz ich ilość ma za zadanie przedstawić władzy wagę niechęci mieszkańców co do zmian na danym terenie. Aby przybliżyć skalę konsultacji jak i samą liczbę tematów, należy zwrócić uwagę na dane zawarte w tabeli 1¹².

Tabela 1. Tabela przeprowadzonych konsultacji oraz zgłoszone uwagi w Krakowie za lata 2020–2023

Rok	Temat konsultacji	Okres przeprowadzenia konsultacji	Liczba uwag zgłoszonych
2020	Zmiana w Zintegrowanym Systemie Gospodarowania Odpadami Komunalnymi na terenie Gminy Miejskiej Kraków	31 stycznia – 28 lutego 2020 r.	80
	Program Ograniczania Emisji Komunikacyjnej	13 marca – 3 kwietnia 2020 r.	0
	Konsultacje dotyczące projektu „Polityki zrównoważonej turystyki Krakowa na lata 2021–2028”	2 października – 23 października 2020 r.	9
2021	Konsultacje społeczne projektu dokumentu pn. „Strategia rozwoju elektromobilności dla Gminy Miejskiej Kraków”	7 stycznia – 29 stycznia 2021 r.	8
	Programu Rozwoju Sportu w Krakowie na lata 2021–2025, konsultacje społeczne	11 sierpnia – 3 września 2021 r.	10
	Konsultacje społeczne dotyczące Programu Promocji Zatrudnienia i Aktywizacji Zawodowej na lata 2021–2025 (z perspektywą do 2030 roku) w Gminie Miejskiej Kraków	11 listopada 2021 r. – 3 grudnia 2021 r.	0

¹² W tabeli 1 przedstawiono dane konsultacji społecznych, które autor uznał za najbardziej znaczące w życiu społecznym miasta Krakowa

2022	„Kamieniołom Libana” – konsultacje społeczne dotyczące projektu uchwały Rady Miasta Krakowa w sprawie ustanowienia użytku ekologicznego	27 stycznia – 18 lutego 2022 r.	5
	Konsultacje projektu uchwały Rady Miasta Krakowa w sprawie ustanowienia tytułu „Krakowski Ambasador Wielokulturowości”	11 lutego – 4 marca 2022 r.	0
	Projekty uchwał dotyczące zmian w Zintegrowanym Systemie Gospodarowania Odpadami Komunalnymi na terenie Gminy Miejskiej Kraków – konsultacje społeczne	4 marca – 25 marca 2022 r.	8
	Strefa Czystego Transportu (SCT) – konsultacje społeczne	17 marca – 13 maja 2022 r.	32
	Program Wspierania Rodziny dla Gminy Miejskiej Kraków na lata 2022–2024 – konsultacje	1 czerwca – 1 lipca 2022 r.	0
	Konsultacje projektu Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2023–2026	30 września – 21 października 2022 r.	0
	Konsultacje Powiatowego Programu Działania na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami na lata 2023–2026	26 września – 21 października 2022 r.	4
2023	Projekt Strategii Rozwoju Krakowa. Tu chcę żyć. Kraków 2030–2050 – konsultacje społeczne	23 stycznia – 24 marca 2023r.	140
	Projekt Uchwały Rady Miasta Krakowa w sprawie powołania Młodzieżowej Rady Krakowa – konsultacje społeczne	17 maja – 16 czerwca 2023r.	22
	Park Kulturowy Nowa Huta – konsultacje społeczne	28 sierpnia – 22 września 2023r.	19
	Program aktywnego uczestnictwa młodzieży w życiu miasta „MŁODY KRAKÓW” na lata 2024–2028 – konsultacje społeczne	20 września – 13 października 2023r.	7
	Konsultacje „Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej dla Gminy Miejskiej Kraków na lata 2024–2030”	3 listopada – 24 listopada 2023r.	0

Źródło: Konsultacje społeczne – zakończone – Obywatelski Kraków (dostęp: 24.01.2024 r.)

Budżet obywatelski

Budżet obywatelski jest to proces, w którym mieszkańcy danego regionu (miasta/wsi) przyczyniają się do współtworzenia decyzji dotyczących zagospodarowania środków publicznych. Pomysł „wysłuchania” obywateli – czyli współczesnego budżetu obywatelskiego – pojawił się w 1989 roku w Porto Alegre, co jak na tamte czasy było wielką nowością. W Europie narzędzie zwany budżetem obywatelskim pojawiło się na początku 2000 roku w Hiszpanii, Niemczech, Francji, Portugalii czy Szwajcarii. W niektórych krajach afrykańskich też udało się wprowadzić ideę budżetu obywatelskiego, np. w Kamerunie. Według Darii Rybińskiej budżet obywatelski to sformułowanie, które nie ma definicji¹³. W Polsce budżet obywatelski jest uznawany za pewien rodzaj innowacji. Budżet obywatelski powinien być monitorowany, aby móc kontrolować potencjalnie stopniowo wprowadzane zmiany. Aktywność mieszkańców każdego regionu jest powodem do zadowolenia rządzącej tam władzy. Należy pamiętać, że budżet obywatelski jest skuteczną formą nie tylko partycypacji, ale i aktywności mieszkańców, co też jest jego założeniem. Budżet obywatelski daje też spore możliwości dla pewnego rodzaju „twórców” i aktywistów społecznych¹⁴. Dzięki budżetowi obywatelskiemu mieszkańcy danego regionu mają swego rodzaju swobodę w działaniu. Dlaczego swobodę? Mogą złożyć dobrowolny projekt, który zostanie poddany pod głosowanie przez mieszkańców, którzy wspólnie będą decydować o jego zaakceptowaniu bądź odrzuceniu. Oczywiście jest, że projekt musi się mieścić w pewnym pułapie względem kwoty maksymalnej na jaką można złożyć swój pomysł. Jeżeli chodzi o zasady w budżecie obywatelskim, to miasta oraz wsie, na których terenie się odbywa głosowanie, sami ustalają reguły na podstawie wcześniejszych lat.

W Polsce budżet obywatelski zaistniał w 2011 roku w Sopocie, natomiast w Krakowie pierwsza jego edycja przypada na 2013 rok. W 2023 roku Kraków obchodził dziesięciolecie budżetu obywatelskiego, dlatego warto jest przypomnieć poszczególne edycje oraz to, w jakiej wysokości zostały zainwestowane środki, nie tylko dla całego miasta, ale też dla poszczególnych dzielnic Krakowa¹⁵. Przez cały okres istnienia budżetu obywatelskiego cieszy się on dużą popularnością. Powód może być prosty, a mianowicie mieszkańcy też chcą mieć wpływ na to, co dzieje się w ich otoczeniu, też chcą mieć wpływ na inwestycje z pieniędzy publicznych. Wprowadzenie budżetu obywatelskiego może napotykać również bariery¹⁶:

- obawy polityków polityków przed mniejszym wpływem na zagospodarowanie budżetu;
- konieczność angażowania się polityków oraz urzędników;
- przygotowanie planu budżetowego z większym wyprzedzeniem.

W Krakowie na projekty ościemskie w okresie ostatnich 10 lat przeznaczono 78 milionów złotych. Na projekty dzielnicowe natomiast przeznaczono blisko 150 milionów

¹³ D. Rybińska, *Instytucja budżetu obywatelskiego jako narzędzia rozwoju samorządu lokalnego*, „Finanse i Prawo Finansowe” 2018, nr 1 (17), s. 50.

¹⁴ N. Letki, *Socialization for participation? Trust, membership, and democratization in east-central Europe*, „Political Research Quarterly” 2004, 57, 4, s. 665–679.

¹⁵ A. Sobol, *Budżet obywatelski jako narzędzie rozwoju lokalnego*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2017, nr 174.

¹⁶ B. Sorychta-Wojczyk, *Uwarunkowania wykorzystania budżetu obywatelskiego w administracji publicznej w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Organizacja i Zarządzanie” 2015, z. 78, s. 428.

złoty¹⁷. Zaangażowanie mieszkańców w budżet obywatelski oraz wielkość wydatków na ich realizację przybliża tabela 2.

Tabela 2. Podział wydatków z budżetu obywatelskiego względem dzielnic w latach 2013–2023

Dzielnica	Kwota do wykorzystania na dzielnicę [mln zł]
Stare Miasto	6,4
Grzegórzki	6,4
Prądnik Czerwony	8,4
Prądnik Biały	11,5
Krowodrza	7,3
Swoszowice	7,4
Zwierzyniec	8,4
Dębniki	11,7
Łagiewniki-Borek Fałęcki	7
Swoszowice	6,9
Podgórze Duchackie	8,2
Bieżanów-Prokocim	9,2
Podgórze	10,9
Czyżyny	7,1
Mistrzejowice	7,6
Bieżczyce	6,3
Wzgórze Krzesławickie	7,2
Nowa Huta	11

Źródło: dane z Urzędu Miasta Krakowa.

W ramach dziesięciu edycji budżetu obywatelskiego zrealizowano aż 1214 projektów, na które głosowali mieszkańcy. Najmniejsze zainteresowanie budżetem obywatelskim przypada na rok 2014, gdy zrealizowano tylko 68 projektów obywatelskich. Natomiast rok, w którym zrealizowano najwięcej projektów to pandemiczny 2020. Z punktu widzenia samej pandemii może wydawać się interesujące, że właśnie w tym okresie zrealizowano aż 195 projektów. Może to być jednak pokłosie pandemicznego hasła „zostań w domu”, co mogło skutkować większym czasem i kreatywnością do składania projektów przez mieszkańców Krakowa. Wszystkie projekty, na które zagłosowano, wpłynęły na poprawę funkcjonowania życia mieszkańców. Do najważniejszych zrealizowanych projektów można zaliczyć¹⁸:

¹⁷ Dane z Urzędu Miasta Krakowa.

¹⁸ BO – Projekty realizowane 2023 – Budżet obywatelski (budzetdev.krakow.pl) (dostęp: 26.01.2024 r.)

- Pokonajmy raka – bezpłatne badania krwi;
- Diagnostyka w schronisku dla zwierząt;
- Stop dzikim wysypiskom śmieci!;
- Mobilne zestawy ratujące życie AED;
- Respiratory dla krakowskiego szpitala miejskiego;
- Bezpiecznie nad wodą;
- Śmieciomaty z nagrodami.

Powyższe przykładowe zrealizowane projekty z budżetu obywatelskiego w mieście Kraków zdecydowanie przyczyniły się nie tylko do poprawy życia mieszkańców ale też takich jednostek jak szpitale czy schroniska.

Podsumowanie

Dla każdego człowieka, niezależnie od tego, z jakiego kraju pochodzi, jaki ma kolor skóry lub czy wyznaje jakąś religię, istotne są potrzeby ludzkie. Jak to ujął Abraham Maslow w swojej sławetnej piramidzie, ludzie mają różnego rodzaju potrzeby¹⁹. Potrzeba przynależności czy to do społeczeństwa, czy do grupy znajomych, jest bardzo istotna w życiu każdego człowieka. Osoby samotne jak i starsze mają większe problemy, aby odnaleźć się w szybko zmieniającym się środowisku, a właśnie takie formy partycypacji jak konsultacje społeczne czy budżet obywatelski dają im poczucie nie tylko własnej wartości, ale też świadomość, że zdanie każdego obywatela jest ważne i należy się z nim liczyć. Bez kontaktów kulturowych i kontaktów z innymi grupami ludzie mają utrudniony rozwój społeczny. Budowanie zaufania do mieszkańców danego miasta czy wsi jest bardzo istotną przesłanką w budowie społeczeństwa. W momencie, w którym to partycypacja z mieszkańcami jest uruchamiana „z łaski” i jest źle prowadzona, zaufanie do władz może ulec zachwianiu. Źle prowadzona partycypacja z mieszkańcami prowadzić może do nieszczerości w podejmowanych decyzjach, co mieszkańcy są w stanie wyczuć. Na przykładzie Krakowa można zauważyć, że narzędzie, jakim są konsultacje społeczne, w tym budżet obywatelski, wpływa na znaczną poprawę komfortu życia społecznego mieszkańców poprzez możliwość wyrażenia własnej opinii. W rezultacie wzrosło zaangażowanie mieszkańców w życie miasta. Można więc śmiało stwierdzić, że budżet obywatelski i konsultacje społeczne mogą stanowić dobrą praktykę oraz poprawić relacje na linii władzy z mieszkańcami, a samo zaangażowanie jest bardziej efektywne. Na sam koniec należy podkreślić, że decyzje, które są podejmowane jako pokłosie konsultacji społecznych i w wyniku głosowania na budżet obywatelski, są o wiele łatwiejsze do zaakceptowania przez lokalną społeczność chociażby przez sam fakt udziału w pertraktacjach.

¹⁹ Piramida Maslowa – Encyklopedia Zarządzania (mfiles.pl) (dostęp: 26.01.2024 -r.)

Bibliografia

- BO – Projekty realizowane 2023 – Budżet obywatelski (budzetdev.krakow.pl) (dostęp: 26.01.2024 r.).
- Konsultacje społeczne – zakończone – Obywatelski Kraków (dostęp 24.01.2024 r.).
- Każmierczak T., *O czynnikach warunkujących partycypację publiczną i strategiach jej podnoszenia* [w:] *Partycypacja publiczna w praktyce. Dwa modele zwiększania uczestnictwa mieszkańców w podejmowaniu decyzji*, red. A. Olech, ISP, Warszawa 2013.
- Sorychta-Wojczyk B., *Uwarunkowania wykorzystania budżetu obywatelskiego w administracji publicznej w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Organizacja i Zarządzanie” 2015, z. 78, s. 428.
- Letki N., *Socialization for participation? Trust, membership, and democratization in east-central Europe*, „Political Research Quarterly” 2004, 57, 4, s. 665–679.
- Marchaj R., *Samorządowe konsultacje społeczne*, Warszawa 2016.
- Podręcznik zarządzania partycypacyjnego*, Fundacja Inicjatyw Menedżerskich, Lublin 2013.
- Pietraszko-Furmanek I., *Partycypacja społeczna w środowiskach lokalnych*, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków 2012.
- Probosz M., Sadura P., *Konsultacje w społeczności lokalnej: planowanie, przygotowanie, prowadzenie konsultacji społecznych metodą warsztatową*, Instytut Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2011 s. 7.
- Rybińska D., *Instytucja budżetu obywatelskiego jako narzędzia rozwoju samorządu lokalnego*, „Finanse i Prawo Finansowe” 2018, nr 1(17).
- Sobol A., *Budżet obywatelski jako narzędzie rozwoju lokalnego*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2017, nr 174.
- Szlachetko J., *Udział podmiotów spoza systemu administracji publicznej w stanowieniu aktów prawa miejscowego przez organ jednostek samorządu terytorialnego*, Gdańsk 2016.
- Uchwała NR CXI/2904/18 Rady Miasta Krakowa z dnia 26 września 2018 r. w sprawie zasad i trybu przeprowadzania konsultacji z mieszkańcami Gminy Miejskiej Kraków oraz z Krakowską Radą Działalności Pożytku Publicznego lub organizacjami pozarządowymi i podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji.
- Wygnański J.J., Długosz D., *Obywatele współdecydują. Przewodnik po partycypacji społecznej*, Forum Stowarzyszenie na rzecz Inicjatyw Pozarządowych, Warszawa 2005, http://eu.ngo.pl/files/ue.ngo.pl/public/materialy_analazy/przewodnik_ost.pdf (20.01.2024).
- Zychowicz Z., *Konsultacje społeczne w samorządzie*, Szczecin 2014.

SUMMARY

Krzysztof Jurek

**Dialogue and civic participation at the local level
on the example of the city of Cracow**

Dialogue and social participation constitute very important social tools for the interaction between the rulers and the society, which helps in building and developing not only cities but also interpersonal bonds. It builds the desire to identify with the place where citizens live on a daily basis. The use of public consultations or the Participatory Budget offer an opportunity for every resident to have their say, regardless of their age. In literature, local participation is a subject which is often overlooked, which, unfortunately, leads to a lack of understanding of this element by the inhabitants and the government themselves. This paper was written on the basis of the available literature and normative acts. In order to present the impact of the citizens of the city of Cracow on what is happening in their city, the most important projects that have been implemented or are being implemented from the Participatory Budget were presented, as well as the most important public consultations conducted between 2020 and 2023.

Key words: City of Cracow, participatory budget, social dialogue, public consultations, participation.

Data wpływu artykułu: 13.02.2024 r.

Data akceptacji artykułu: 2.04.2024 r.